

Istoric și evoluția conceptelor

În urma semnării de către România a unor convenții internaționale și europene privind protejerea monumentelor istorice, o prioritate în programul Ministerului Culturii și a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice este elaborarea **Cartei Monumentelor Istorice din România**.

„Rezoluții adoptate prin consens de către forul specialiștilor care le emite, cartele cuprind prevederile asupra cărora pot conveni fără rezerve mai mulți reprezentanți, specialiști, experți etc. ai unui domeniu”.

Până în prezent au fost identificate la nivel internațional și european următoarele documente de această natură:

1964 Carta de la Veneția reprezentând cartă internațională privind conservarea și restaurarea monumentelor istorice.

A fost promulgată de cel de-al III-lea Congres Internațional al Arhitecților și Tehnicienilor de Monumente Istorice și adoptată de ICOMOS în 1965;

1975 Carta Europeană a Patrimoniului Arhitectural.

A fost promulgată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei și adoptată prin **Declarația de la Amsterdam** la finalul anului 1975 care a reprezentat anul european al patrimoniului arhitectural.

1982 Carta de la Florența reprezentând **Carta Internațională a Grădinilor și Siturilor Istorice** (ICOMOS/decembrie 1982)

1985 Convenția de la Granada reprezentând **Convenția pentru Protecția Patrimoniului Arhitectural al Europei**.

Această Convenție a Consiliului Europei constituie continuarea Cartei de la Amsterdam. A fost ratificată de Parlamentul României la 11 iunie 1997.

1986 Carta de la Toledo reprezentând **Carta pentru Conservarea Orașelor și Zonelor Istorice** (ICOMOS/1986).

1987 Carta de la Washington reprezentând **Carta Internațională pentru Salvarea Orașelor Istorice** (ICOMOS/octombrie 1987)

1990 Carta de la Lausanne reprezentând **Carta Internațională privind Gestionarea Patrimoniului Arheologic** (ICOMOS/1990).

1991 Convenția de la La Valetta reprezentând **Convenția Europeană pentru Protejarea Patrimoniului Arheologic** (Consiliul Europei/1991).

Evoluția conceptelor cuprinse în cartele monumentelor istorice

Referiri privind monumentele istorice, respectiv a patrimoniului arhitectural, se fac în cadrul convențiilor de la Veneția, Amsterdam și Granada.

Se precizează în Carta de la Veneția și cea de la Amsterdam faptul că monumentul istoric reprezintă atât creația punctiformă, cât și ansamblul de elemente punctiforme care reprezintă mărturiile istorice și culturale semnificative.

În **Declarația de la Amsterdam** apare, ca idee nouă, noțiunea de patrimoniu arhitectural european. Această noțiune dorește să determine pe toți europenii să fie conștienți de istoria și destinul lor comun. Din acest punct de vedere conservarea sa devine de o importanță vitală și sunt prezentate amenințările la care este supus patrimoniul arhitectural: neglijența și degradarea, demolarea deliberată, construcțiile noi nearmonizate cu contextul și circulația excesivă.

Convenția de la Granada clarifică această noțiune împărțind patrimoniul arhitectural în 3 categorii: *monumente, ansambluri și situri*.

Carta de la Veneția continuă prin precizarea noțiunilor de bază din domeniul protejării monumentelor istorice, și anume conservarea și restaurarea care „constituie o disciplină care face apel la toate științele și la toate mijloacele tehnice putând să contribuie la studiul și salvarea patrimoniului monumental”. În continuarea cartei sunt precizate principiile care trebuie aplicate în cazul celor 2 tipuri de intervenții. Noțiunea de conservare nu se oprește numai la limita monumentului sau ansamblului, ci continuă și asupra cadrului înconjurător al acestora.

* Text prezentat la deschiderea lucrărilor seminarului „Elaborarea Cartei Monumentelor Istorice din România”, World Trade Center, 11-12 decembrie 1997.

Aceste intervenții, cât și cele privind săpăturile arheologice trebuie să aibă la bază norme științifice și să fie însoțite de documentații precise.

În continuarea normelor generale stipulate în documentul din 1964, **Carta de la Amsterdam și Convenția de la Granada** precizează măsurile tehnice de detaliu care trebuie aplicate pentru a se realiza protejarea monumentelor.

În **Carta de la Amsterdam** apar următoarele precizări:

- conservarea patrimoniului arhitectural trebuie să fie obiect prioritar al *planificării urbane*. Este prima dată când se face legătura între noțiunea de conservare și cea de dezvoltare urbană;
- autoritățile locale trebuie să fie primele responsabile de protecția patrimoniului arhitectural;
- pentru a se putea proteja monumentele trebuie luate și măsuri legislative și măsuri administrative aplicabile la nivelul întregii țări;
- proprietarii de monumente istorice trebuie să fie susținuți de către stat din punct de vedere financiar și fiscal;
- trebuie intensificat programul educativ care să fie aplicat la toate nivelele de vârstă;
- o noțiune nouă este *conservarea integrată* a monumentelor istorice care în acest document este echivalentă cu responsabilitatea comună a autorităților locale și a cetățenilor asupra monumentelor istorice; un complex mai mare de măsuri legislative completeate cu măsuri administrative și la care se adaugă mijloace financiare. În aceeași noțiune sunt cuprinse și o serie de metode, tehnici și competențe profesionale obligatorii în cazul restaurării și reabilitării.

Convenția de la Granada, în completarea **Cartei de la Amsterdam** stabilește noi măsuri și metode de protejare cum ar fi:

- necesitatea stabilirii inventarului patrimoniului arhitectural;
- necesitatea autorizării și controlului intervențiilor sau desființărilor în zona monumentelor și a siturilor;
- păstrarea calității mediului în jurul monumentului; efectuarea de studii antipoluare inclusiv realizarea unei politici antipoluare în favoarea monumentelor;
- găsirea pentru monumentele istorice de funcțiuni conform cerințelor contemporane, cât și adaptarea monumentelor pentru noi utilizări;
- limitarea vizitării monumentului în scopul protejării acestuia.

În ce privește conservarea integrată se trece de la această noțiune la conceptul de politică de conservare integrată care cuprinde:

- includerea protecției patrimoniului arhitectural între obiectivele esențiale ale amenajării teritoriului și ale urbanismului;

- promovarea programelor de restaurare și întreținere a patrimoniului arhitectural;
- includerea conservării, animării și punerii în valoare a patrimoniului arhitectural ca element major în politica culturală și de mediu;
- favorizarea conservării acelor clădiri valoroase integrate într-un mediu rural sau urban specific;
- dezvoltarea și aplicarea tehnicilor și materialelor tradiționale.

Trebuie precizat că, în afară de reglementările științifice de natură doctrinară sunt prevăzute și o serie de recomandări de natură juridico-administrativă care diferențiază acest text de cel al celorlalte carti.

Menționăm printre aceste prevederi următoarele:

- posibilitatea autorităților publice de a obliga proprietarul să intervină atunci când monumentul deținut necesită acestea sau de a se substitui acestuia în cazul în care proprietarul este incapabil să intervină;
- găsirea metodelor de încurajare a proprietarilor pentru efectuarea lucrărilor de conservare și restaurare a monumentului deținut;
- sancționarea celor vinovați de distrugerea monumentelor cu obligativitatea refacerii acestora, inclusiv posibilitatea de a demola o clădire nouă construită fără autorizarea legală.

Deosebit de importantă este accentuarea faptului că politica în domeniul protejării monumentelor istorice trebuie realizată prin „cooperarea efectivă, la toate eșaloanele, între serviciile responsabile pentru conservare, activitate culturală, mediu și amenajarea teritoriului”. Această cooperare este extinsă și asupra societății civile în ce privește informarea și consultarea privind protejarea monumentelor, cât și punerea acestora în valoare ca element al identității culturale.

Ultimul capitol al convenției se ocupă de coordonarea europeană a politicilor de conservare care trebuie să determine în special schimbul de informații, posibilitatea oferirii de noi tehnologii în domeniu, asistența tehnică mutuală și schimbul periodic de specialiști.

După 1985, anul **Convenției de la Granada**, preocupările la nivel internațional ale specialiștilor din domeniul protejării patrimoniului arhitectural s-au îndreptat asupra unor domenii mai restrânse, respectiv asupra: conservării orașelor și zonelor istorice, protejării și gestionării patrimoniului arheologic, în dorința stabilirii unor prevederi cu caracter general pentru aceste domenii speciale.

Având ca model preocupările și documentele mai sus prezentate, dorim ca efortul specialiștilor prezenți la acest seminar să se îndrepte asupra identificării și definirii principiilor ce vor sta la baza elaborării **Cartei Monumentelor Istorice România**.

Dr. ist. art. **CEZARA MUCENIC**
Arh. **MARIANA NIȚELEA**